

DRUŠTVENE VIJESTI

STRUČNO PUTOVANJE DGITM-a u ISTANBUL

Četiri dana ipak nisu dovoljna

Teško je posjetiti Istanbul, a ne vidjeti barem jednu od brojnih džamija ili Hipodrom nedaleko od Aje Sofije, jednu od najčudesnijih građevina na svijetu

Šezdesetak članova Društva građevinskih inženjera i tehničara Međimurja (DGITM-a) bilo je od 6. do 9. listopada 2015. na stručnome putovanju u Istanbulu. Svi su se još u zrakoplovu pitali hoće li četiri dana biti dovoljno za upoznavanje grada s 14 milijuna stanovnika. Već su prvog dana osjetili da je riječ o velegradu koji živi punim plućima, posebno tijekom obilaska glavnog trga Taksima. Ipak, Istanbul je kao suvremeni grad teško razumjeti ako se ne zaviri u njegovu prošlost.

Grad je bio prijestolnica dvaju carstava – Bizantskog (395. – 1453.) i Osmanskog (1453. – 1923.), a bio je i jedna od prijestolnica Rimskog Carstva (330. – 395.) nakon što je Konstantin I. Veliki (272. – 337.) antički grčki grad Bizantij (Bizantion) pretvorio u Konstantinopol. U južnoslavenskim se jezicima dugo koristio naziv Carigrad, a sadašnji naziv Istanbul dobiva nakon osvajanja Osmanlija. Sva su carstva gradila građevine koje su do danas ostale svjedoci svog vremena. Grad je teško stradao u Četvrtome križarskom ratu kada je osvojen na poticaj Mlečana početkom 13. st. i kada je poharan i opljačkan.

Konstantinopol je 1453. osvojio sultan Mehmed II. koji je kopnom uspio prebaciti brodove, a potom topništvom probio bedeme. Tada je grad postao prijestolnica Osmanskog Carstva i dobio naziv Istanbul, temeljen na starom grčkom nazivu u značenju "u grad".

Država Turska (784.000 km² i otprilike 80 milijuna stanovnika) suvremeni razvoj

započinje 1923. kao parlamentarna republika s prvim predsjednikom Mustafom Kemalom Atatürk. Tada su provedene brojne reforme, uvedena je jednakost svih građana, zabranjeno je nošenje zara, fesa i feredže, žene su dobile pravo glasa, uvedena je latinica umjesto arapskog pisma, a religija je odvojena od države. Tada je prijestolnica preseljena u Ankaru, u središte turskog prostora u Maloj Aziji. Središte Istanbula kao najstariji dio grada na UNESCO-ovu je popisu svjetske kulturne baštine. Grad je smješten na Bosporu, u europskome dijelu, a okružen je zaljevom Zlatni rog te vodama Bosporskog tjesnaca i Mramornog mora. Ondje se nalazi i hotel u kojemu su bili smješteni međimurski građevinari pa su

sve najveće gradske znamenitosti mogli obići i pješke. To su i učinili drugog dana putovanja kada su obišli Hipodrom, Plavu džamiju, Aju Sofiju, palaču Topkapi i Baziliku cisternu.

Hipodrom je izgrađen u 3. st., a potom ga je obnovio Konstantin I. Krase ga dva obeliska i spiralni Zmijski stup. Galerija je u dvije razine mogla primiti 100.000 gledatelja. Bio je gotovo 1000 godina sportsko i kulturno središte prijestolnice, sve dok ga križari nisu uništili i pretvorili u ruinu.

Hipodrom, koji se često naziva i Carski, nedaleko je Aje Sofije, jedne od najčudesnijih građevina na svijetu. Izgrađena je kao crkva Hagia Sofija u prvoj polovini 6. st. na mjestu starije bazilike stradale u požaru tijekom nemira. Izgradio ju je car Justinijan sa suprugom Teodorom. Iznad pravokutnoga crkvenog tlocrta (77 x 72 m) podignuta je kupola visoka 54 m i promjera 31 m. Između rebara kupole ugrađeni su prozori koji su osvjetljavali zlatne i plave mozaike. Kupola ostavlja dojam kao da lebdi u prostoru, a prvotna se srušila u potresu nedugo nakon svečanog otvorenja. Svi su zidovi crkve

Zajednički snimak tijekom posjeta Plavoj džamiji

DRUŠTVENE VIJESTI

Dio članova DGITM-a na mostu Galata

bili bogato ukrašeni freskama, a bila je dograđena i posebna galerija za caricu. Sultan Mehmed II. zvani Osvajač svoj je trijumf nakon ulaska u Konstantinopol upotpunio pretvaranjem Hagia Sofije u džamiju Aja Sofiju te uz nju izgradio četiri minareta. Sve freske i mozaici bili su prežbukani, a ponovno su otkriveni 1934. kada ju je Ataturk pretvorio u muzej.

Nasuprot Aja Sofiji stoji džamija sultana Ahmeta I. iz 17. st., poznatija kao Plava džamija, a naziv je dobila po plavim pločicama kojima je ukrašena njezina unutrašnjost. Plavičasta svjetlost koja prodiere kroz prozore stvara gotovo nestvarnu atmosferu. Džamija ima šest minareta i gotovo je kvadratnog tlocrta (51 x 53 m), a nadsvođena je glavnom kupolom (visina 43 m, promjer 34 m) te sustavom brojnih kupola i polukupola.

Tek je nekoliko minuta hoda udaljena palača Topkapi, središte moći Otomanskog Carstva. Gotovo četiri stoljeća bila je rezidencija osmanlijskih sultana te administrativno i upravno središte carstva. Njezina je gradnja započela u 15. st., a

u uporabi je bila do sredine 18. st. kada su sultani preselili u palaču Dolmabahçe na Bosporu. Naime, Topkapi više nije bio pogodan za održavanje državnih ceremonija. Palača je bila i oštećena jer je u 16. st. stradala u potresu, a u 17. st. u požaru. Na vrhuncu moći Osmanskog Carstva

bila je grad s gotovo 4000 stanovnika. Uspostavom Turske Republike Topkapi je pretvoren u muzej.

Kada su se sudionici stručnog putovanja približavali Cisterni bazilici nisu ni slutili što ih očekuje. Ondje je nekada bila cisterna i danas je turistička atrakcija, a bazilika se nalazila iznad nje. Dojmljive je veličine (140 x 70 m), a nalazi se ispod jedne od najprometnijih ulica. Inače se ispod grada nalazi i stotinu drugih cisterni. Tu je najveću dao sagraditi car Justinijan u 6. st., a gradilo ju je 7000 robova. Svod podupire 12 nizova po 28 stupova, a gotovo svi su različiti i pripadaju različitim epohama.

Treći su dan članovi DGITM-a Istanbul promatrali ploveći Bosporom uz europsku i azijsku obalu. Obala s jedne i druge strane najatraktivniji je dio grada, ondje su izgrađene palače, raskošni i skupi hoteli, ekskluzivni restorani i disko-barovi. Palača Dolmabahçe zasjala je svojim mramornim pročeljem, a dojmljiva veličina građevine i podsjeća na važnost koju je imala u nekoliko posljednjih stoljeća turske povijesti. Usidreni brod *Sa-*

Članovi Izvršnog odbora DGITM-a u azijskom dijelu Istanbula

DRUŠTVENE VIJESTI

Članovi DGITM-a ispred Dolmabahče palače

varona preuređuje se u Atatürkov muzej. Na najužem dijelu tjesnaca stoji tvrđava Rumeli koju je izgradio Mehmed II. godinu dana prije osvajanja grada. Nasuprot, na azijskom dijelu je Anatolijska tvrđava izgrađena u 14. st. Na azijskoj su strani palače uz Bospor nešto manje i suvremenije. Kontrast su im zagasite crvene vile na padini. To su tzv. jaliye, najstarije očuvane drvene kuće. Ipak, i na toj se strani veličinom ističe Vojna akademija Kuleli.

Nakon plovidbe Bosporom sudionici su se uputili na vidikovac Čamlidža na azijskoj strani, na 285 m n.v., ujedno najviši vrh u Istanbulu. Na brdu su postavljeni televizijski tornjevi. Divan se pogled pruža prema zapadu na europski dio grada i Mramorno more te Bospor i mostove, ali i prema istoku gdje se Istanbul širi na svoj azijski dio.

Europu i Aziju povezuju dva viseća mosta preko Bospora – Bosporski most iz 1973. (raspona 1074 m, sa tri vozna traka u svakome smjeru i bez pješačkog prolaza)

i Most Fatih Sultan Mehmeta iz 1988. (raspona 1090 m, s po četiri vozna traka u svakom smjeru). Postojeći mostovi ne mogu zadovoljiti sve gušći promet, pa je protok otežan i usporen. Upravo se gradi i treći most koji će ponajprije služiti za promet teretnih vozila i time znatno olakšati protočnost na postojećim mostovima. Najbrže se u Istanbulu putuje javnim prijevozom, osobito otkako je u listopadu 2013. u promet puštena podmorska željeznička linija Marmaray koja ispod Bospora povezuje Europu i Aziju. Tunel je dug 13,6 km, nalazi se na dubini 62 m ispod morske površine, a vožnja traje četiri minute.

Posljednji su dan boravka u Istanbulu Međimurci po toplom i sunčanom vremenu obišli ostale znamenitosti te svjetski poželjne prijestolnice. Palača Dolmabahče iz 1856. bila je sultanova rezidencija, a gradnja je financirana zajmovima stranih banaka. Osmansko Carstvo bilo je na zalazu, a nova je palača zasjala u mramoru iz Mramornog

mora. Izgrađena je i posebna tvornica koja je izrađivala tepihe samo za tu palaču. Salone u palači ukrašavaju kristalni lusteri, a najveći u Velikoj sali za ceremonije (visok 36 m i težak 4,5 t) dar je engleske kraljice Viktorije.

Džamija Sulejmana Veličanstvenog, iako nadahnuta Aja Sofijom, nije svoj uzor nadmašila veličinom. Izgrađena je u 16. st. i vrhunsko je djelo najvećega osmanlijskog graditelja Mimara Sinana. Nizom manjih kupola i glavnom segmentnom kupolom (visine 55 m i promjera 25 m) oblikovan je velik osvjetljen unutarnji prostor u koji svjetlo ulazi kroz 128 prozora s obojenim staklima. Ispred džamije nalaze se otvoreno dvorište i medresa te mauzoleji Sulejmana Veličanstvenog i njegove supruge. Izvan sjevernog zida, uz džamije, u mauzoleju počiva i njezin graditelj.

Teško je posjetiti Istanbul, a ne vidjeti barem jedan od velikih bazara, posebno zbog živopisnog kupovanja i cjenkanja. Sudionici su putovanja najprije obišli Kapalı čaršiju ili Veliki bazar u četvrti Fatih, izgrađen u 15. st., inače jedan od najvećih natkrivenih trgovačkih prostora na svijetu. To je pravi labirint šezdesetak natkrivenih ulica s bezbroj dućana i štandova s ponudom najrazličitije robe, a to mjesto dnevno posjeti više od 300.000 posjetitelja. Obišli su i Egipatsku tržnicu iz 17. st. na kojoj se prodaju začini s istoka te čajevi, mirisna ulja, ali i turski slatkiši poput lokuma i baklave.

Opći je zaključak sudionika putovanja da četiri dana za razgledanje Istanbula nisu dovoljna. Taj je obilazak tek potaknuo maštu inspiriranu brojnim povijesnim događajima i građevinama. Bilo je premalo vremena da bi se kušali razni turski specijaliteti, raznovrsne gozleme i dolme (dolma znači punjen), pa je sve to ostalo za neku drugu prigodu.

Rajka Cmrečnjak